

1918 Партия-биле-Кадры

Саннар болгаш фактылар

Ленин комсомол совет улусту чоргалары болгаш бузуури. Аныктарың массалык политиктиг организациы — комсомол Владимир Ильич Ленинни инициатива-биле тургустунган. Октябрь революциянын мурунда-да 1917 чылдын март-апрель айларда Петроградта (аггы Ленинград) Путилов заводунга аймактын аныктарың социалисттик аныктын тургускан. Ол аныктын чижек Уставын 1917 чылдын июнь 20-де үнген «Правада» парван.

Россия анык оксенеринг революстуг шимчээшкинине 1917 чылдын августта болган РСДРП(б)-нин VI съездин улуг ужуур-дузалык болган. Алаа аныктын эвилелин дугайында революцияны хүлээп алган.

Аймактын болгаш тараачын аныктарың I Бүтү-россия съездин чымдарының талазы-биле Оргбюроу 1918 чылдын июльда тургускан. Оргбюро партия ТК-нын шугу уадурулазы-биле аймактын, оң аныктын Я. М. Свердлов башкыры турган. Оргбюро съездеге белеткелдерин талазы-биле улуг аймактын чоруткан.

1918 чылдын октябрь 29-та Москвага аймактын болгаш тараачын аныктарың I Бүтү-россия съездин ажитыткан. Съезд болза Россиянын Коммунисттик аныктарың эвилелин тургузар талазы-биле аймактын дооскан.

1919 чылдын мартта партиянын VIII съездин «Аныктар ортузунга аймактын дугайында» резолюцияны хүлээп алган.

1919 чылдын чынымында «Шугу Колчакка ууру демиселге» деп партиянын кыйгыры-биле комсомолчулар хайыгып үнген. Москваның дорт комсомолчуларынын бирээни, а Петроградтын беш комсомолчуларынын бирээни фронттуге чорутканар. Ол-ла чылдын октябрьда Ленинниг ууру демиселге бүтү-россиянын комсомолчуларынын мобилизацияны чарлаан. Оң түр-неинде Мурнуу чүк фронтту оң муң эки турачы комсомолчу дайымчылары алган.

1919 чылдын май 10-да баштайгы коммунисттик суботник болган. Ол кайгамчыктыг эгелээшкенине аныктар чонуг идеяк-кай киришкенер.

1920 чылдын октябрьда комсомолдун III съездин болган. Алаа «Аныктар эвилелдеринин сорулгаларын» В. И. Ленин чугалаан.

1926 чылдын сентябрьда Ленинградтын «Красный треугольник» заводка чурта бир дугарында тургустунган аныктарың шалымны бригаданы аймактын эгелээш.

Ленин комсомолдун чыл демиселдерин 1918 чылдагы хамааты дайынын калды-лошун чамалыгы үзүлдөн эгелээш. Анык совет республика дайынына шерияктеринг оттуу дээрбозе турган. Партия аныктын чонларын бүтү күштерин дайынынга болгаш иштээшкени дайынынга ууру демиселге мобилизация. Комсомолдун бүтү аймактын кол сорулга-дайынынын чылда шалы, совет республиканы камгалаарына чыгыртып турган. Бүтү-россиянын чүге үш мобилизацияны үзүлдө бешин фронттуге 25 муң ажит комсомолчулар чоруткан.

Хамааты дайында, 1919—1920 чылдарын үзүлдө Колчакка, Деникинге, Юденичге, Врангелге, Ленинниг интервенцияга ууру тулачушкунуна комсомолдун дайыны ачы-хавыяны демиселге, ССР Эвилелинин Топ Күүсели Комитеди ВЛКСМ-ин 1931 чылдын январьда ийги орден—Күш-аймактын Кызыл Тул орден-биле шаңнаан.

Совет аныктар беш чыл аланарын күштеринге канчаар-даа аажок улуг кодурулушкун-биле киришкенер. Олар Днепротуга, Турксиб-ривия дөмөр оруун, Сталинградтын трактор заводу база Урал-Кузнец-

кийн хөмүр даш-металлургия комсомолдун, Магнитогорский, Горький автотавоудун, Москваның метро-лун тургустунган. Кийи эртер аргажок дүмбей аргаларың Амуруна кыдыкыга комсомолчулар Комсомолдун тудуу тургустунган.

1927 чылда партияны XV съездининг көзүгө коллективизацияны бүтү тала-биле калбартырыны дугайында шийтиринг хүлээп алган. Партиянын соода комсомолчулар — ол партияныг директиваны мога-шылгачок боттардыкчылары болу бергенер.

Чурттуу улус аймак-айгынын беш чыл планын чедикширинг күсселерин хандырган социалисттик чарыштын болгаш шалымчы чоруткун хезиринге идеякын көргүсүскен дээш ССР Эвилелинин Топ Күүсели Комитеди ВЛКСМ-ин 1931 чылдын январьда ийги орден—Күш-аймактын Кызыл Тул орден-биле шаңнаан.

Ала-чурттуу Улуг дайынынын үзүлдө фашисттик эгелчектердег болууру Төрөн чурттуу камгалаар дээш бүтү улус-биле калды совет аныктар маадлары-биле кодурулу үнгенер. Дайыны чылдарында фронт-биле тыл тудуш чангыс ай лагер болу берген. Ол лагерге аажок улуг күш—Ленин комсомол болуу турган. Дайыны баштайгы айында чүгө Москва хоорайдан

болгаш областын 300 муң комсомолчулар фронттуге чорутканар. Ала-чурттуу Улуг дайынынын хүр-периле комсомолчулар ийигелээр аргажок маадлары чорутканын кылдып турганар. Дайыны эгелел турар үзүлдө Совет Эвилелинин Маадлары атты баштайгы алган үш кийинги ийи, комсомолчулар. Олар болза эрес-айым ужууручулар: Петр Харитонов биле Михаил Жуков-тур. Александр Матросов, Зоя Космодемьянская ишкан муң-муң кайгамчык маадларынын аттары онмас алды-биле шылтынган.

Фашистерге түр эгелчектеринг райондар дайынынга ууру демисел-биле партияны кыйгырының бугулар хой-хой черлерге чажыт комсомол райкомлары, кооркомлары тургустунган. Ылангыя Краснодонга—«Анык гвардия», Крыгга суурга—«Партизаны чалымы» Витебск областын Оболь деп ставляяга база Кунас хоорайныг чажыт комсомол организацилары дайынынга ууру эрес-маадлары-биле демиселкенер.

Тылга турган аныктар база боттары патриоттуг аймак-херектерин-биле Төрөн чурттуу камгалаарын Комсомолчуларынын инициатива-биле заводтар норманы ийи чүс хуу күсселерининг шимчээшкени тыптып келген. Ала-чурттуу Улуг дайынынын үз-

үлдө комсомолдун фронттуга болгаш тылга чоруткан маадларың аймак-херектерин Төрөн чурт беди-биле үнелээш. Ылангыш ВЛКСМ 1945 чылда ССР-нин Дээди Советинин Президиумундан ушук орден—Ленин орден-биле шаңнаттырган.

Дайы соолундиги чылдарда улус аймак-айгыны катан тургузар бүтү улустун аймак-херектеге комсомолчулар болгаш аныктар база-ла канчаар-даа аажок улуг салымчы-нарын киригенер. Дайыныг үзүлдө-тиртен бугуруга черлерин катан тургузары-биле 100 муң комсомолчулар чоруткан. Олар аймактын мурунда Днепротуга, «Запорожская» заводту, Донбассында шахтарларын тургузушканар. Бустун үзүлдө Сталинградты катан тургузары-биле комсомолдун кыйгырының бугулар 23 муң оолдар, кыстар аймак-лаштар. Metallurgy, хөмүр даш, нефть болгаш аймак үзүлдө катан тургузарына комсомол организацилары идеяккай киришкенер.

ВЛКСМ-нин 30 чыл он комсомол күш-аймактык Белектер-биле уткаан. Совет аныктарың коммунисттик кийизилдегенин хезиринге база социалисттик тургузушкунга идеяккай киришкенин талазы-биле Төрөн чурттуу мурунга шыгарыны ачы-хавыяны болгаш дээш 1945 чылдын октябрь 29-та ВЛКСМ-ин 30

чыл он таварыштыр ССРЭ-нин Дээди Советинин Президиуму комсомолду дортку орден—Ленин орден-биле шаңнаан.

Бодурун туруп келген тоогүзүну дугурунда аймак-айгы тургузушкунуна партияны кыйгыры-биле комсомол өзүш эвес алдарлыг аймак-херектерин кылган. Оларын бир эи улуу болгаш чугулазы кур черлерин шимчээшкени алдырыга комсомолдун киржээшкени болур. Партияны, чазактын кыйгырыны бугулар комсомолдун путевказы-биле кур болгаш куруккан черлерин шимчээшкени алдыры дээш 350 муң комсомолчулар аймактын. Ол анык патриоттар бистиң чурттуу чон чүгүнге канчаар-даа аажок улуг тараалы баазаны тургускан болгаш 36 миллион ажит кур болгаш куруккан черлерин шимчээшкени алдырыга киришкен.

Партия биле чазак анык оксенеринг ол чагай аймак-херез беди-биле үнелээш. Социалисттик тургузушкунга, ылангыя кур болгаш куруккан черлерин шимчээшкени алдырыга аныктарың улуг ачы-хавыяны көргөш, 1956 чылдын ноябрь 5-те ССРЭ-нин Дээди Советинин Президиуму комсомолду бешки орден—Ленин орден-биле шаңнаан.

Алызында коммунисттер мен

Ленинниг өрөдиги — баар оруум, Ис-чуртум, чонум херээ» тынчым ол. Партияң сөз сан дорт орууң—хайы басын. Бараан болуп чуртталар, тилээр—соруум ийди.

Амызында Комсомолду, Алызында Коммунист мен. Ленинниг ишке өбүрүнү эдерер мен. Дээди мөзү маадлары—салгалым ол. Күсселерим боттарын чедип аар мен. Күрүмге күжүм, билдим харам чок мен. Амызында Комсомолду, Алызында Коммунист мен.

В. ХОМУШКУ.

Комсомолчуга

Хүннүректин Төрөн чурттуу Күжү, омаа, чоргалары—Маадры ички комсомолду, Бабыралдын хүнү-биле!

Дортен чылдар эртин туру—Төрөн чурттуу көрүп тур бис. Делегейге Тайбын баштаан Тендик динес шавыс туру!

Тудушкунга, тайбын ишке Тура-сорууң шилеп алаң сен. Чечелеткен чуртталга дээш Сөзү кылбаан ийи чок-тур.

Эзи чыткан хемнер санап Хоорай, суурну тудуу берди. Эмдик чыткан хуу, шобду Холга кирип тараалыттын. Келер чагай тилелеткенге Кээзде бис бугурур бис. Маадрың чүкүлдериң Партия баштан шилээш.

Л. ЧАДАМБА.

Белек

Холчүк ийди — Тайды сылаан Көвүк туман арлып бар чор. Ону сүрген эргени хүн Оран-чурттуу харан келди.

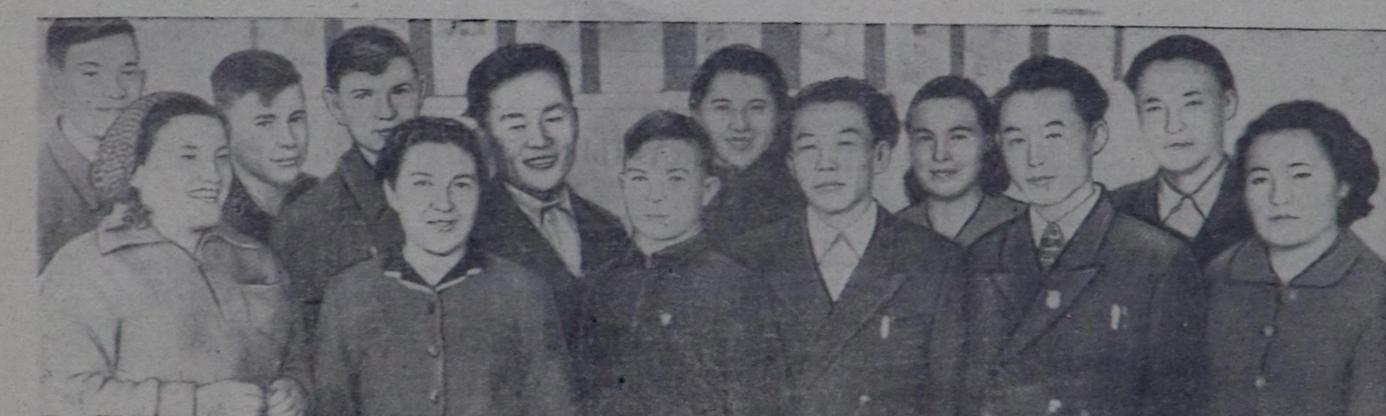
Башкы херел мурун дээп кээр Багана дег хоолой-биле ТЭЦ-тин тууду, чап-чаа завод Денежир дээш маргышкылаан.

Эрткен күзүн шак-ла манаа Эзим дугалаң дөңнөр чытты. Анаа барган танылас сен,—Аймактын суур ону солаан.

Ан-меч туралай тайга-сынга Амыдырал хаймыктырган Дортен харам комсомолду Деспес чанын төлдери-дөр.

Төрөн чурттуу ички арнын Дөө ол турар завод кластан. Хоода бетон, туубу туткан, Комсомолду үлүү ол-дур.

С. НАТПИТ-ОЛ.

Бо күзүн тараа дээш демиселге Тываның комсомолчулары болгаш аныктары идеяккай киришкен. Чүгө Кызыл хоорайны 2 муң ажит оолдар, кыстары тараа ажаап алышынынга дузалышкан. Чурттуу: Кызылдан көдө аймак-айгы техникумуң дүжүт ажаап алышынынга киришкен бөлүк студенттери.

ТЫВАНЫҢ КОМСОМОЛЧУЛАРЫ БОЛГАШ АНЫЯКТАРЫ

Бүтү Бүтү-өлөөдүн Ленинни Коммунисттик аныктарың эвилели бодуруң 40 чыл онуң байырлыгын демиселге турар. Бо байырага Совет Эвилелиниң комсомолчулары болгаш аныктары коммунисттик тургузушкунга киржалгенин талазы-биле улуг чедикшинеринг ужурушкан.

Бүтү уауруту ол улуг хезиринге Тываның комсомолчулары болгаш аныктары бодуруң улугу база кирип туралар. Областың мурунда тургустунган сорулгаларын күсселер талазы-биле олар партия, совет организациларыга улуг дүңдөн чегини келген. Оң түр-неинде область бо чылдын көдө аймак-айгы продуктуларын белеткелеринин талазы-биле кан-пол планын онаалгаларын күсселерге, а Төрөн чурттуу шимчээшкени 5411 муң пуд эки шынарлыг тарааны амы күрүсүнүн планында 3,956 муң пуд хойну уруп берген.

Бистиң колхозтарымыс, совхозтарымыс болгаш областың бүтү аймактын чонлары көдө аймак-айгы продуктуларын бүтүренини, күрүсүге дүжээриң болгаш садарың талазы-биле алган хүлээлелерин алдарымы-биле күсселер улуг өөрүшү-биле болгаш сеткил халымшыны-биле демиселге турар бис. Анаа холбаштыр СЭКП ТБ-зы болгаш ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлели көдө аймак-айгы аймак-ишчилеринге ийи байырын чедирген. Көдө аймак-айгы продуктуларын бүтүрени улам-на күсселер талазы-биле чаз-чаа чедикшинерин олардан күзөш.

Тараанын бедиң дүжүтү амы дээш, 21 комсомолчу аныктар бригадалары, 46 ноябрь агрегаттары амыккаш турганар. «Барык» олокутун анык механизаторлары С. Багал-оол, О. Чамба, Х. Онга-оол болгаш өсселер-дээ чурттуу азымаан, адызын ажаап аймак-

тынга нормаларын 140-160 хуу күсселерин. Совхоз дүжүт ажаап алышының анык ажаар арга-биле дооскан.

Би-Хемде А. Шиков, Г. Гадышев, Улуг-Хемде О. Болгар-оол, Каз-Хемде Д. Мурун, Ф. Долганов, Чоң-Хемчикте О. Сорулга ишкан дика хей өссө-даа амы механ-изаторлар дүн-үндө түрүтөл чокка аймактын күш-аймактыг аяк-сеткилдиг чоруткун үзегерин өсселерге көргүсүшкөн, аймак норманы хүн бүтүдө амы күсселерин турганар.

Дүжүт ажаап алышынынга болгаш тараа өөрүткелеринге үнелен чептес дузаны Кызыл хоорай, районнар төптөрүнн комсомолчулары болгаш аныктары, өр-өрдөге черлеринин студенттери көргөшкөн. Мал чемнери белеткелеринин дүжүт ажаап алышының үзүлдө ол аймактыга чүгө область төвүндө беш 2 муң ажит комсомолчулар болгаш аныктар киришкен. Бо чылдын область бодуруң мал чемнеринин белеткел болгаш силес салымшыны өрткөн чылдан элөөн эки чоруттуган, ол чорук мады хүр кышталгаларының аргазын хандырып турар. Бодуруң мал чемнери белеткелеринин октябрь 20-де 106 хуу, силес салымшыны 117,6 хуу өтүсселген.

Областа аныктарың 150 бригадалары болгаш эвондары аймак-дээш, ийитин мал чемнерин чарыткан хей азын белеткелер. Би-Хемниң, Чоң-Хемчинин болгаш Эронинин комсомолчу аныктар бригадалары мал чемнери белеткелерин районнар планларын барык бүтүр күссел, эки көргүткелери чедип алганар. Сиге ажаап алышының кампааныныг идеяккай киришкен дээш 200 ажит комсомолчулары болгаш аныктары ВЛКСМ ТБ-нын болгаш обкомун Кудулаң бажактары-биле шаңнаан.

Кудуруламын бедиң дүжүт дээш аныктарың 66 эвондары демиселдер. Чоң-Хемчик районун «Коммунисттик орук» колхозуну күдүрүтү эвондунуң кезигүнери 150 гектар шалдуңга бүтүрүлөө 360 центнер ногаан массаны, Таңды районун «Тилделге» колхозунуң аныктар эвонду гектар шалдуңга 260 центнер дүжүтү алганар.

Анык малчынар биче эвес чедикшинерин чедип ал туралар. Белгорттун комсомол организациларының үзегерин-биле бистиң областьта 33 комсомолчу аныктар фермалары тургустунган болгаш аймактын туралар. Оларынч хей кезин мурунчылар. Чижээ, обкомун кезигүтү М. Дарый аймактын турар өвүр районун Ал-Кезиг ферманы октябрьни бирге чедип бир ийектен ортулаа-биле 1302 кг сүтү саткан. С. Росина, Н. Федулова, М. Шаптар, О. Копеек, Зина, Тамара Базаревалар болгаш бир ийектен сүт саар талазы-биле хүлээлелерин шалды-ла ажит күсселер дика хей

өссө-даа анык саанчыларың эгелээшкени бидигер.

Хей-хей комсомолчулар хой, ийек кадарчылары болгаш бизээ, хаван азылчылары. Чижээ, Би-Хем районун «Тилделге» колхозунуң кадарчыны комсомолчу О. Даржаа 330 койлаа 333 хураганы өстүргөн болгаш хой бүтүрүлдөн 2,7 кг дүтү кырып азын хандырган Эрон районун «Чаа орук» колхозта комсомолчу кадарчы Б. Серимба, Чоң-Хемчик районун «Октябрь 40 чылы» колхозта С. Дакра олар ажи көргүткелери чедип алганар.

ВЛКСМ-ин 40 чыл онга алар бодуруң социалисттик чарыкы киришкөн, бистиң областың анык тургустунган чамык чедикшинерин чедип алган. Кызыл хоорайнын тулгуларынын аразына «Тыла туду» трезинде Сметанкин аныктар бригаданың чедикшинери бидигер. Ленинни комсомолдун 40 чыл онга алар кылдыр чарыштышкан, ол бригадалары ай бүтүрүлдө-ле 200 хуу күсселер турар. Областкомондун тулгу көнтөрүндө аныктар бри-

гадаа чуртталга бажынар тулдуңда азылдамашкан, чылдан өзөш үе ийинде 18 муң рубльди кампап алган, а бригаданың кезигүнери амы нормалын 120—130 хуу күсселерин туралар. Кызылдын ажи заводунуң студлары А. Молчанов өлчөг норманын үзүлдү 200 болгаш он-ла хей хуу, а амы заводунуң сапы дээрбозе эки комсомолчу В. Даваа кыска үе ийинде 5 разратын мергелелин чедип алган болгаш өлчөг бүтүрүлдө бугу чартык норманы күсселерин турар.

Барык-Хемчик районун «Ленин орук» колхозунда, О. Кызыл-оол баштаан тулдузу комсомолчулар эвонду эки аймактын турар. Бо чылдын эвонга 14 чуртталга бажынынын тударын даяскан турган болза, 9 чуртталга бажынынын тудуун олар шагды-ла бүтүр доосканар. Чоң-Хемчик районун «Искра» колхозунда М. Тасоол бригадирлөөн комсомолчу аныктар бригаданы өзөш эвес чедикшинерин чедип алган, бригада 5 чуртталга бажынынын болгаш 2 калжаларынын тудуун доошуп, аймакка кириген.

ВЛКСМ-ин XIII съездинин шийтирлерин күсселешкан, областың комсомол организацилары материалдар кампаалының болгаш техниканы шим азылаарының талазы-биле чик кезериң рейдиз ийишкан хей-ийитинг элөөн хей ийиңг хемчелерин чоруткан. Чижээ, бо чылдын бүтүрүлдө чазыкчы саваалар киригенини, материалдар кампаалының болгаш техникти дерилаа өлөрөткенин күссел-биле комсомолчу чылдыла 1,5 миллион рубль кирген болгаш 820 тонна азылдалан үлген металл чыгынган. Бо талазы-биле ук аймактын шим организациалары Кызылдын комсомол организациларынын дузаны биче эвес. Область төвүндө комсомолчулар болуун хоорайны чагайлыгында болгаш ногааныңына идеяккай киришкен. Оларынч күжү-биле сүт амыкынысы-

нын 2 муң ажит кубометр траншеялары кыстынган, хоорайныг күдүмчүлөрүндө дика хей ниятар болгаш чадап үнүштер олуттуңулаан.

Кудурула дээш бүтү өшкөлдүн колхозун киришкелешкан, областың комсомолчулары болгаш аныктарың 6 библиотекаларын, 8 спорт шалды, 3 стадиондарын, тандалар 4 шалды, 7 өдө клубтарын турган болгаш комсомолду 2 партиянын тургускан, 34000 эс ийишкени болгаш чадап үнүштерин тарып олутуушкан.

Бүтүрүлдө талазы-биле бедиң көргүткелери база областың хей-ийити амыдыралыга идеяккай киришкелешкени дээш ВЛКСМ обкомуну Худулаң бажыны-биле 929 калы, ВЛКСМ ТБ-нын «Бүтүрүлдө анык мурунчыны» деп демисел-биле 72 жаны, «Мал азын хөжүдериң чедикшинери дээш» деп демисел-биле 30 жаны база «У, беш чылдын чаа тудуларыны мурунчынына» деп демисел-биле 6 анык аныктын шимчээшкени болгаш, бо чорук болза, областың аймак-айгы, кудурула тургузушкунунуң комсомолчуларың болгаш аныктарың өзүп турар идеяккай дугайын чугалаан турар.

Ийишкелешкени дээш чедикшинер бистиң калчак-даа оожуратпас ужуруг. Бистиң мурунушта амыла хей-хей сорулгалар туруп турар, оларын шийтирлериңге өр-өндө идеяккай кирип, бистиң областың чурттуу эл-е чечелетип турар крайларымын бирезиң болуру дээш, бодурустуг бүтү анык күжүрүстү мобилизация ужуруг бис.

Бистиң чуртуустан бүтү комсомолчулары, аныктары-биле каты СЭКП-нин өлчөг чок XVI съездин төлөткөн ужуражар дээш областың аймак-айгы, кудурула тургузушкунунуң бүтү адырларына боттарының киришкелешкени улам-на күсселешкелер!

А. ЮМБУУ, ВЛКСМ-ин Тыва обкомунун секретары.

204 күш-хүнү

СЭКП-нин XXI съездининге болгаш Ленинни комсомолдун 40 чыл онга чедикшининг ужуражар дээш Кызылдын башкы учалдыкын студенттин Монгуш Сүте бо чылдын дүжүт ажаап алышынының үзүлдө шөфтөн барган колхозчу бир-даа халас хүн өртүрбей, кымыкамай аймактын. Ол 204 күш-хүнү аймактын алган. Ол дөдөгө бүтүн чарты ай хамаан чок, чамык колхозчуларың чылда аймактын ап, харын-даа чедирбей турар күш-хүнү болур.

Бажан Монгуш бодуруң өөрү-биле машинага олутуң турда, Каз-Хемде «Ленинни орук» колхозун дарагы аш Саралузов минча дээш:

— Эрткен студенттер, келер үеңиң башкылары, силеринг далай дег дугалааныңга уузу-биле өөрүң четирдөөш, ылангыя Монгуша бо 43 ховуңду ийинде хүн бүтү ош-ла кымыкамай аймактын дээш... Шугу студенттер чаз өрөлдөгө чылдыда улуг чедикшининг болуруларың күзелиң.

Ховуңуң ажи-ишчилеринге минчаар үдөттүргөн студенттер болгаш күш-аймакты онза демиселден болгаш Монгуш Сүте колхозтун шөдөрүнне келер чылдын баш чагай дүжүт болуруң, ону ажаап алырыңга база катан чарыктын сеткилин кампаалдан күзөшөр.

М. НИМ.

башкы учалдыкын студенттери.

Фото В. Луковтуну.

Коммунизмге, буржуазияга! 1958

Аныяктарга чоргарланыр бис

Сүт-Хал районун «Шинь» колхозунда 1-ге чейин ишек бүтүздөн өртүм-биле 900 аягы дээр сүтүтү сагын, комсомолдуу чоргарланыр бис.

Колхоздун хову бригадасында 32, мал фермасында 28, туудуга 18 комсомолчулар аягылап турар. Хову бригадасында Синчаан-оол, Доржу, Дартай, Менинг-оол олар болган оон-даа өскөлөр хуа бүтүндө аягы норманы үргүлчү 150—200 хуу күтүсөдөн келген болган комсомолдуу бөгүтү байырдалында үтүктүр чоруткан социалистик чарыктын мурнакчылары болганнар.

Ишнин-Асында комсомолчу аныяктарың сүт-бараан фермалар аягылап турар. Аныяк саанчылар октябрь 1-ге чейин ишек бүтүздөн өртүм-биле 900 аягы дээр сүтүтү сагын, комсомолдуу чоргарланыр бис.

Бистин чоргарланыр аныяк мурнакчы саанчыларың бар. Оларнын арасында комсомолчулар бири отуруда. Илангыя Чечеймаа болуңа башылаан 10 иштеринин бирөөсүндө-не 1148, Норжуңмаа — 1049 кг сүтүтү сагыннар. Оон илай Чаданмаа, Балынтаа, Чылбаа, Хорлуту, Селеңмаа, Силдимаа болган оон-даа өскөлөрүн мурнакчы аныяктын баа-ла демдеген турар бис.

Колхозду туудугуларның арасында Сан-оол, Таяа олар күн-аыкты болган мергежидиң шыгаралды көргүтүп келгенер.

Комсомолчулар болган аныяктар ВЛКСМ-ниң 40 чыл өнүгө аалар болдурган социалистик чарыкка ишпейдиң кириңи, эки аныяктын аныякты колхоздун баштаар чор болган партия организациың байыр чоруткан турар. Аныяктар — бистин чоргарланыр бис.

Н. НАЙДЫН.

Сүт-Хал районун «Шинь» колхозунун дарганы.

Бистин белээвис

Ленинчи комсомолдун 40 чыл өнүгө күн-аыкты чедимкилердиң ужурамыр дөш комсомолчу аныяктарың Ая-Безга сүт-бараан ферманың саанчыларың түтүлдүг аныяктыңнар.

Олар бөгүңе чедир ишек бүтүздөн 1100 литр сүтүтү саар деп белдиген хүдөлгөн алган турганнар, а херек кырында 1350 кг сүтүтү саан, комсомолдуу аалдыр байырдалында күн-аыкты белдигердиң ужурашканыр.

Ол ферманың аныяктын бөлүм үдүтүп турар мен. Ферма райоңа комсомолчу аныяктарың 3 сүт-бараан фермаларың арасында социалистик чарыктын бири чедир өскөн турар. Ийги чедир «Торгалың» колхоздун Сарыг-Алаакта комсомолчу аныяктарың сүт-бараан ферманың өскөсө.

Түс-түс саанчылар арасында чарыктын организациың бис. Ол чарыктын бири чедир мен өскөн, болуңа башылаан ишек бүтүздөн 1400 кг сүтүтү сагын.

ВЛКСМ-ниң өвүр райоң комитеди бистин ферманың шефке алган. Ферма библиотеканы организацилап берген. Ферманың мурнакчыларың шаңаңдарга кириң турар.

МОНГУШ ДАРЫЙ,

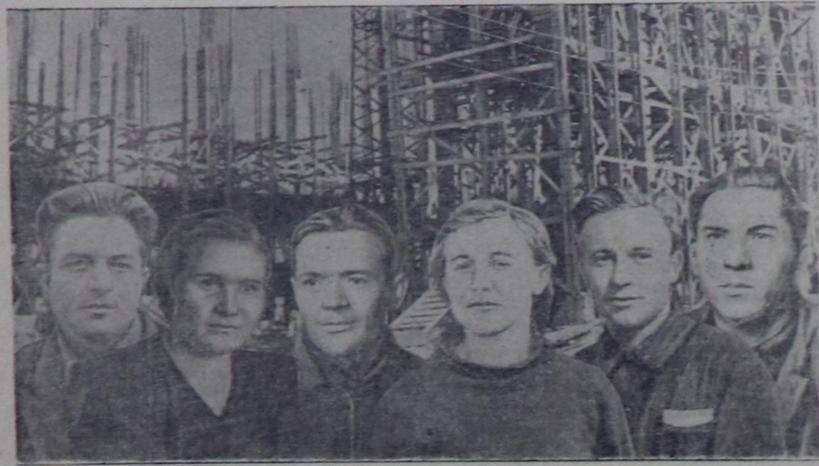
Өвүр районун «Коммунизм» орук» колхозта ферма эргелдиги.

Чолаачы Доктугу

Улау-Хем районун «Х Улау хура» колхоздун чолаачы комсомолчу К. Доктугу комсомолдун 40 чыл өнүгө белек кылдыр болуңа алган белдиген хүдөлгөн аалдыр-биле күтүсөдөн. Колхоз бүтүргөсүндө кайы-даа адырында аягылап турган, хүнүнүң улау норманы 150 хуудан күдүлдиге ден хүдөлгөн ол алган турган.

Дүтүт ажаан алымыңың хүндеринде комсомолчу чолаачылар арасында ишчилер кылды түвчү-гашты кымга-даа берейди, бажым-биле түтүп келген. Комбайнларда тараа өсүртүп турган, оон хүнде кылган аныяктын хуузу 180—200 хуу болуп келген комсомолдуу аалдыр байырдалында аныяк чолаачының төлөңтү белек болган.

М. МЕНДОТ.

Чурукта: солгай талазында оң талазыңе: Хову-Асы комбинаттың мурнакчы комсомолчулары өштер | Рыбушкин, Мяхушина, Дрибица, Коллегова, Матвеев болган Ткачев олар. Фото В. Лутковтуу.

Комсомолдун путевказы-биле

Украинаның Кировград хоорайдан бээр калбаа дегем Сибирьди дургаар доңир өртү-биле чоруп ора бистер, комсомолдуу путевказы-биле Хову-Асы комбинаттың туудугу-че чоруп орган комсомолчулар бири-ле улау күн-аыкты маалдыр чорутку кылдыры күтөп чоразан бис. Шынап-ла оон тайгага бөгү-өскөсө улау-дуалың улау комбинаттың туудугу, аныяктың кириңи аяа-ла чүвө өскөс.

Дүдүсөгитиң Танды-Уулангың баарында Хову-Асы сүүртү келген, майгыңарга чурттан эгелдигиң. Бергердиң бирөөсүңе доразан-ла таварышканың оң. Чайгың кезе-лерде майгыңар чаныңа от салын алган, күн-аыктың хүнүңдө соонда артың агаарың чеге адыңың чени белдигең, оттуң чалбыраакчыңе көрүп алгың, каның-ла бир мурны ырыап ортуларга хылау болган магалың-даа турган. А дүн-хүн чо-ту-биле чазе чазе келгенде, май-гың иштинге суг алгың кириң, адың ову хире кургаң чеге кылдыр чымыңа апарганда, куларан-муңгары-вайың-даа, салдыңвайың-даа түрү-вүс.

Баштайгы хүндерде кол аягы — чеге аныяктары. Ажыктыңнар чур-таар бажыңар тулар дөш, мунгаң артыңды иштеткениң ужуруп, ову аргалап, фундамент салыр чеге кызың эгелдигиң. Шаң ол мунгаң арта ортуңа бедиң-бедиң чарыш-чарыш биле хүлөө алдың, чүгө дөргө комсомолчуларың болган аныяктарың эгертинмес күдүңге, эрес-сорукуңуңа бүтүрөң мен. Бистин бо аныяк бригаданың мур-нунга өң харысгалың болган хүндүлүг сорулга салдыңган, а то-дургайларга Кызылдың чазе электростанцияның улау көрүдүвүнү туудуга барып аныяктар-дыр бис — деп, бригадир доңчу чугаалаа.

— Ол хире чугула улау-дуалың улау тулуг чеге аныяктың аныяктарың чан-чаа тургузуп алган бригаданың ийегең даяскаң чорук биссе чугаалап чегеңе эс-кеңиң-тир, өштер — деп, комсомолчу туудугу Кускашев өөрүп чугаалаа. Адыңы беш чыдың Тывада чазе туудугуларың бирөөң болур электростанцияның туудуга ком-сомолчу аныяктарың бригаданың ба-рык баштайгы хүндеринде эгел-дигең, кол көрүстүң тулау доо-зугу чедир болуңуң норманың ай бүтүрдүңе 170—200 хуу күтүсө-дүн, хүндүлөң сабырамыңдан дү-пейдиң келген. Чазе электростан-цияны баштайгы өгөчө ам удаас

билбес аныяк ковар. Бир-ле чугула аныяктың дагың кызарга, бо-ла бү-дүрө тыртып каан турар. Иччаар-га Матвеев — даңчы.

Бистин туудугуша шынап-ла азын бергерлер тургулаа. Кол-ла бергердөшкөн — чууттаар чеге чогу турган. Ам харын боттарыңыңа чегең саның бажыңарың туудугу алдыңың. Индың-даа бааза, баштай-гы бергерлерге таварышкың-ла, мур-накчылаң чангылай бергенер бааза бар. Индың кижилерниң саздырың-га кириңеп турган өштер-биле иң-хууруңа чугаалакчың, боттуг дуза көргүтүп турган, оларын артырып алдыңың. Олар ам ошанкы аныяктын эки кызың, шуут дөстамаал чууттакчылар болуп артып калган-нар.

Илангыя болуң Хову-Асының түрүм чурттанкың болуп артып калдың. Хову-Асыңа аныяктын турган, бааза-ла комсомол путевка-зы-биле келген бир уруг-биле та-нышкың, шуут кады чуруттай бер-дигиң. Өт-бүдөсүңе бааза бир чазе кижинемешсе — чаш өсүлдү бол-дуус.

Бистин боттарыңың туутканы-гың сес аал чуруттай бажыңды ки-риң болуп чуруттай тур бис. Чандың өөрүм бааза-ла мидылар. Ажык-чыңарың аныяктың ап турарың эки. Айда дөстамаал 1200 — 1500 рубльди аныяктың ап тур мен.

Л. ДРИБИЦА.

Барыын-Хемчиктин комсомолчулары болгаш аныяктары

ВЛКСМ-ниң 40 чыл өнүгө аалар болдурган социалистик хүдөлгө-лөрүн Барыын-Хемчиктин комсомол-чулары болган аныяктары чедим-килерди күтүсөдөн.

«ВЛКСМ 30 чылы» колхоздун № 2 сүт-бараан фермасында ком-сомолчу уетчик О. Силдимаа саан-чыларың ортуңа тайкыбыр-мас, салыг аныяк калбартын келген-ден оң ферма бо чылын сүт саздырыңың талазы-биле райоңда бедиң көргүтүп чедир ап турар. Ферманың комсомолчулары О. Че-чеңмаа саар ишек бүтүздөн ок-тябрь 20-ге чедир ортуңа-биле 1500, С. Хорлуту — 1380 аягы кг сүтүтү сагыннар. «Болшевик» кол-хоздун саанчылары комсомолчулар С. Дүктүр-кыс, С. Селең, «Совет Тываның 5 чылы» колхозта — О. Чылбазай, О. Дүмөй, «Барык» колхозта — Х. Бара-кыс, Б. Шура ишкың сүт саздырың көздөдүр херекке чүткүлдүг кириң турар комсомолчулар болган аныяктар райоңда хей.

Иштинин мал аныяктың бажың чеге-сүтүңү тургузар дөш дем-сеге бо чылын 800 аягы ком-сомолчулар болган аныяктар, 700 аягы школачылар ийекпейдиң ки-риңшенер.

Чазгай дүтүт ажаан алымың-ныңа дымка хей аныяктар боттары-ның мурнакчы чоруга көргүтүп келген. Чижээ, Кызыл-Мажалык МТС-тин доңбайыңи А. Бячиз-уруг «С-4» комбайн-биле 262 га тара-зын кестирип ажааган, га чеге бү-рүздөн ортуңа-биле 19 центнер дүтүтү алдың калдыңар. «Бар-лык» совхозтун доңбайыңи А. По-ляков «С-6» комбайн-биле 700 аягы га таразын бастырып со-вокуң төгүлдүгө дөшүп көрбөн бедиң көргүтүп чедир алган.

«ВЛКСМ 30 чылы» колхозта ком-сомол организациыңың секретары М. Долганмаа хову бригаданы-ның үдүтүгине ийи чыды аныяк-тың келген. Бо чылын оң брига-дазың га бүтүздөн ортуңа-биле 18 центнер, а чандың үдүтүгүңүң 24 — 32 центнер дүтүтү ажаан алган. Хову тургузарыңды аныяк-тың турар механизаторларың бол-

гаш таразыларың аныяктың чеге-нери белдигеринде «Ленин орук» колхозтун поваразы комсомолчу-лар Б. Раа, Е. Өгдөйөөз олар бедиң мергежилди чедир алганнар.

Райоңдун колхозтарының туудуг аныяктың комсомолчу аныяктар бригадаларының 150 аягы кел-жигүнери 60 аягы чуруттага бажыңарың аныяктың кириңер. Туудугуларың иштинде өштер Х. Бидыш-оол, Б. Кызыл-оол, С. Шырыш-оол ишкың бедиң мер-гежилдиң бызаңчылар, столарлар хей.

«Тыва абыст» комбинаты облас-тын улау бүдүргөлөрүңиң бирөө-нү. Комбинатта аныяк аныяктын калбар саан хүн бүтүр-ле өздү ораң. Инда эш М. Кудур-оол бри-гаданың комсомолчу аныяктар бри-гаданы бергенде бүдүргө ош-ла-дамың ай санында 125 хуу күтүсө-диг келген.

Аныяктын чондун ортуңага кул-тур-массалың аныяктың калбартын херекке дымка хей комсомолчулар болган аныяктар ийекпейдиң ки-риңи турарлар. Райоң төвүңде эш С. Таваз-Самбуу, Хөндөң 7 чыл шоломында бот-тынгыңар ула-чуга болтуңуңуң кириңкилер А. Долгаа, А. Фөдченко, К. Байыр, А. Азыт ишкың уран-мергежилдиң кижилер аныяктарың иштинде хей.

Чондун ортуңага бажың билбес чорутку туудугу дөш демсеге комсомолчуларың, школачыларың кириңгеш улау. Комсомолчу өр-өңчилер чүгө боттарыңың күжү-биле бо чылын 95 кижини, оон иштинде школачы М. Зина 12 кижини, Х. Бара-кыс 11 кижини, Б. Нина 9 кижини бижикке өөрт-көшөнөр.

Индың болза-даа комсомолчулар-ның болган аныяктарың колхоз бүдүргөсүңе кириңгеш оон организациыңың чандың ком-сомол организациыңың аныяк-тыңда улау чегеңер болуп, оларын калбарың талазы-биле чоругу хем-чегелерин амыр ужурулуг бис.

А. БИЧЕ-ООЛ,

ВЛКСМ-ниң Барыын-Хемчик райоңунун секретары.

Комсомолчу башкы А. Ф. Тарасова № 2 школаңың 9 «а» класында физика кичөөлүн эрттирип турары.

Чаа-хөлчүлерниң белээ

Тараа дөш демсеге Чаа-Хөлдүн комсомолчулары болган аныяк-тың райоңдун партия организациы-ның үдүтүгүңа-биле мурнакчы кириңи, биче эвес салымыңыңа ийергенер. Ол дөргө СЭКП-ниң XXI съездинде, Октябрьниң социалистик Улау революциының 41 чыл өмүнү байырдалында бол-ган ВЛКСМ-ниң 40 чылыга бис-тик райоңдун ботту комсомолчу-ларыңың баа аныяктарыңың күн-аыкты белек болуп турар.

Райоңдун аныяктын чондары бол-ган аныяктарың бо чылын тараа култураларыңың гектар бүтүр-дөн 27,1 центнер дүтүтү ажаан алган. Төвөөн чурттуң шыжаа-мыңа 6550 тонна тарааны кириң-генер. Илангыя райоңда «Бурун-гаар» көдө аныяк-агы артелиниң шадириниң гектар бүтүрүдөн 34,1 центнер дүтүтү өстүргөш, ажаан адырында комсомолчу аныяктарың эш Устюгова баштаган № 6 тра-ктор бригаданың келжигүнери улау ролду ойналган.

Ленин аттың колхозтун тарыга шадунуң га бүтүрүдөн 26,7 цент-нер тарааны өстүргөш, ажаан ады-рында комсомолчулар өштер Да-тай-оол, Алай Калыңдуу, Струн-На-ва оларын эң мурнакчы аныяктың демдегелер херек. Ол ишкың «Найыраа» колхозтун чолаачыны

комсомолчу эш Дахара Чаш-оол комбайндан тараа өсүртүп норма-зың хүн бүрдө 300 хуу чедир күтүсөдөн келген. Аныяк комбайнер Анатолий Барилос «С-6» комбайн-биле 444 гектар шадун таразын кестирип, 10352 центнер тараан, мурнакчы аныяк комбайнер Шой-дан Бауу 303 гектар шадун 8917 центнер дүтүтү ажаан алган. Ол ишкың комсомолчу аныяктарыңың № 4 трактор бригаданың (брига-дир эш Савченко) келжигүнери комсомолдун 40 чыл өмүнү байыр-далында белек кылдыр «Найыраа» колхозтун тараа култураларыңың гектар бүтүрүдөн бо чылын 28,4 центнер дүтүтү өстүрүп, ажаан адырында мурнакчы аныяктың.

Совет Эвилелиң Коммунисттиң партиясының XXI съездинде тө-лөңтү ужурамыр дөш социалистик чарың райоңдун аныяктарың ортуңага калбарган. Комсомолчу-лар болган аныяктар райоңдун эко-номиязың баа културалыңа күр-гөн дөңдүр дөш демсеге ийек-пейдиң кириңишкың. Чаа-Хөлдүн партия организациыңың мөөн соңдар-ла дайынчы дузалакчыла-ры болулар.

Н. БЕГЗИ,

ВЛКСМ-ниң Чаа-Хөл райоңунун секретары.

Саннар болгаш фактылар

Бирги болган ийги беш чыл палларының үстүңде комсомол-чуларды 118 муң инженерлерин, көдө аныяк-агының 69 муң түс-көй эргеткилерин, 8 муң аныяк-лери баа 91 муң бажыңарың белдигең. 1938 чыла ВЛКСМ ТК бижик билбес чорутку улау-лаары-биле 250 муң комсомолчу-ларың културмейкилер кылдыр мобилизастаан, олар 40 миллион кижилерни бижикке өөрткөчнер

Чижегелер чүвө чок маалдыр чорутканың комсомолчулар бол-гаш аныяктар Ада-чурттуң Улау дайымыңа хүндеринде кылган-лаан 3,5 миллион аягы комп-омолчулар өрдөнер болган ме-даллар-биле шаңатканың. Совет Эвилелиниң 11 муң маалдыр-ларыңың 7 муң комсомолчулар, Комсомолдуу кижиктиң 69 комсомолчуларга Совет Эвилели-нин ийи даңкыр маалдырлары деп аттарың тывыскаң.

Дайымың кады-дошкун хүн-дери 1941 чылдын күзүңде за-водаларга аныяктарың фронттуу бригадалары тыптып келганың. Дайымың төңүткөсө оларның саны 154 муң чегең. Ол чылдын мурдугуңда 2 миллион хире трактористтер, механиктер, ком-байнерлер белдигең. Оларны 70 хуузу аныяктар.

Дайын сооүлүңе улус аныяк-агының катар тургузарыңа 100 муң комсомолчуларың чоруткан. Чүгө Дөңбасты катар тургузары-ңа 200 муң, «Заронок» сталь-заводту катар тургузарыңа 29 муң, Сталинградты катар тургу-зарыңа 23 муң аныяк оолдар, кыстар кириңшенер.

1948 чылдын октябрь 24-те Бүгү-өвилелиң аныяктарының өскөсүңүн чарлаан Аныяк 9650000 кижин кириңкеш. Ол хуу комсомолчулар 1609 чаз-чаз партияны кылган, 1286000 кыстар олуруктарың.

Партияның кылгыры-биле ады-мы бештиң чылдын туудугулары-ңа 120 муң аныяк оолдар, кыстар чоруткан турган. Амы улае улет-пур болган туудугуларга 3,5 миллион комсомолчулар аныяк-тыңда турарлар.

Кур болган курукчаның чегелерин ишгегендиң адымы-биле партия-ның болган чазыктың кылгырыңа Бугулар комсомолдуу путевказы-биле 350 муң оолдар, кыстар чо-руткан. Олардан 30 муң хире аныяктар өрдөнер болган ме-даллар-биле шаңатканың. 262 кижигең Социалистик Улау-ады-мың Маалдыры деп аттарың ты-выскаң.

1958 чылдын апрельде ВЛКСМ-ниң XXI съездин болуп артык. Съезд СЭКП ТК-ның байырамы чазгазың алган. Съездине СЭКП ТК-ның Бирги Секретары Н. С. Хрущев дөңгөргөй чүвө чуга-лаан.

СССР-де комсомолдун 103, пи-онерлерниң 20 солундарың, аныяк-тарың болган урууларыңың 82 журналдарың парлап турар. Олар СССР-ниң улустарының 26 аыл-ларында, 13 миллион аягы эв-земпеларың үнүп турар.

Аныяк слесарь

Сат Салчак-оол Кызылдың АТБ-аның дүржүлдүг слесары. Илаа ол чедир чыл иштинде аныяктың турар. Оң кылган машина кестерини чөлчөкчүлөр үргүлчү үнелген келген. Оң ак-сөгүлүңү күн-аыкты дөш чокта чаз ову ВЛКСМ ТК-ның «Эд эки аныяк бүдүргөчү» деп демде-беле шаңаалаң. Комсомолдуу 40 чыл өнүгө төлөңтү ужурамыр-биле бүдүргөле планың бүдүн чарык ка-тап амыр күтүсөдүр хүдөлгө алган, үшкү кварталды ошалакыңа ол 212 хуу күтүсөдөн. Комсомолдуу слесарь СЭКП-ниң доңчег чаз XXI съез-динде аалар кылдыр 4-уу клас-талды бүдүргөле ошалакыңа 1,5 катар амыр күтүсөдөн хүдөлгөш, бодунуң калы аныяктың турары слесары Жагарыңа социалистик чарыкка кылгырткан.

Салчак-оол болуңуң слесарь херекке чүгө бо чылын үш кижини өөрткөл. Ол, АТБ-га комсомол комитетинде келжигүңү. Хей-иштинде аныяктың ийекпейдиң кириңи ту-рар.

Чурукта: Сат Салчак-оол. Сөзү болган фотогу С. Фомистовтуу.

Чурукта: М. С. Сметанкинниң аныяктар бригаданыңың чаз туудуга доңир бажыңагыңыңарың бөлөсөң турары.

